

Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието
Ministria e Arsimit dhe Shkencës - Byroja e zhvillimit të arsimit
Ministry of Education and Science - Bureau for Development of Education

Водич о начину реализације наставе

**ИЗ ИЗБОРНИХ ПРЕДМЕТА У ОСНОВНОМ
ОБРАЗОВАЊУ ШКОЛСКЕ 2020/2021 ГОДИНЕ**

Сагласно Наставном плану за деветогодишње основно образование за школску 2020/2021. школе ученицима нуде следеће изборне предмети:

Од трећег до деветог разреда: Језик и култура Влаха; Јазик и култура Рома; Језик и култура Бошњака; Језик и култура Срба; Језик и култура Турака.

Четврти и пети разред: Стваралаштво.

Шести разред: Етика религија; Упознавање са религијама; Класична култура у европској цивилизацији.

Од шестог до деветог разреда: Албански језик.

Од седмог до деветог разреда: Наша домовина; Васпитање о околини; Истраживање родног краја; Плес и народно коло; Пројекти из музичке уметности; Пројекти из ликовне уметности; Техничко образование; Пројекти из информатике; Изборни спорт; Унапређење здравља; Вештине живота; Програмирање (осми и девети разред).

Изборни предмети од трећег до петог разреда реализују се са **32 часа** годишње, а сви остали изборни предмети од шестог до деветог разреда изучаваће се са **64 часа** годишњег фонда часова. Број скраћених часова по теми е прикажан во табелата подолу.

Табела 1. Приказ на намалување на часовите за изборните предмети

Изборни предмет	Теме са скраћеним часовима
Језик и култура Влаха; Језик и култура Рома; Језик и култура Бошњака; Језик и култура Срба; Језик и култура Турака.	Имајући у виду значење и специфичности наставних предмета за изучување језика и културе заједница, у прилогу 1 дате су понуђене теми и садржаји из наставних предмета.
Албански језик.	Смањује се по 2 часа из сваке теме наставног програма.
Стваралаштво.	IV разред. У свакој теми се смањује по 1 час. V разред. У свакој теми се смањује по 1 час.

Изборни предмет	Теме са скраћеним часовима
Етика религија.	Тема I: Етика као наука о добру и моралу (изучава се за 2 часа).
Упознавање са религијама.	Тема I: Одредивање религије (изучава се са 7 часова). Тема II: Прва религиозна веровања (изучава се са 11 часа).
Класична култура у европској цивилизацији.	Тема: Класични јазици (изучува се са 10 часова). Тема: Књижевност (изучава се са 10 часова). Тема: Митологије и веровања (изучува се са 12 часа). Тема: Уметност (изучава се са 10 часова). Тема: Свакодневица (друштвени и приватни живот). Тема: Антикно наслеђе (изучава се са 12 часа).
Наша домовина.	Тема: Како је организована наша држава и њене институције (изучава се са 6 часова). Тема: Главни град наше домовине Скопје (изучава се са 11 часова).
Васпитање о околини.	4 часа се крате у Теми 1: Вода у одрживом развоју заједнице и 4 часа у Теми 2: Земљиште у одрживом развоју заједнице
Истраживање родног краја.	Тема 1: Културно-историјско наслеђе родног краја (крате се 4 часа). Тема: Сарадња са локалном заједницом (крате се 4 часа).
Плесови и народна кола.	Тема 2: Класификација народних кола (изучава се са 5 часа). Тема 4: Играорне области (изучава се са 33 часа).
Пројекти из музичке уметности.	Тема: Пројекти из музичке уметности (крате се 4 часа). Тема: Пројекти из музичке уметности (крате се 2 часа). Тема: Пројекти музичког фолклора око нас (крате се 2 часа).
Пројекти из ликовне уметности.	Тема: Пројекат увођење у историју уметности (крате се 3 часа). Тема: Пројекат ликовна критика (крате се 3 часа) Тема: Пројекат ликовни језик (крате се 2 часа).
Унапређење здравља.	Тема 1: Концепт о здрављу (изучава се са 8 часова). Тема 2: Принципи унапређења здравља (изучава се са 4 часа)
Вештине живота.	У првој теми: Исхрана и у другој теми: Обликовање крате се по 3 часа. У четвртој теми: Ученик као потрошач крате се 2 часа.
Техничко образовање.	У првих пет тема: Механички механизми; Електротехника; Електроника; Аутоматика и Конструктивно стваралаштво смањује се по 1 час У шестој теми: Интегративни пројекти у технологијама крате се 3 часа.
Пројекти из информатике.	Тема: Основни елементи и фазе за израду пројектата са употребом компјутера (изучава се са 2 часа). Тема: Сакупљање, припрема, организација и чување електронских материјала за припрему пројектата (изучава се 2 часа). Тема: Пројекти са програмом за цртање (изучава се 6 часова). Тема: Пројекти са програмом за обраду текста (изучава се 18 часова).

Изборни предмет	Теме са скраћеним часовима
Изборни спорт.	Разрађује се само тема: Вежбе за правилан физички развој и подизање опште физичке спремности.
Програмирање.	Смањује се последња 14. тема: Примери за сложеније алгоритме и програме.

Наставу из изборних предмета школа организује у групе у које је пријављено најмање 15 ученика истог разреда, из истог или разних одељења.

„Нова педагогија“ наставе на даљину подразумева добро разбирање процеса учења и нивно повезивање са потенцијалима иновативних прилаза у учењу уз коришћење дигиталне технологије. За часове из изборних предмета препоручује се презентовање новог наставног садржаја да буде више од половине предвиђеног времена часа, односно око 15 минута, а преостали део часа наставник да користи за комуникацију са ученицима на тему која је битна у том тренутку и за коју су ученици показали интерес, за питања ученика, додатна објашњења, самооцењивање, давање повратних информација и сл.

Од иновативних педагошких прилаза за реализацију наставе из изборних предмета може да се користе:

- ▶ *Преокренуџа учионица* (flipped classroom), при чему ученици прво раде на материјалима а потом у контакту са наставницима практикују, објашњавају и продубљују разбирање/знање.
- ▶ *Учење преко компјутерских игара* (game based learning) – базира се на начинима на којима игре могу да привуку интерес ученика и да олакшају учење. Постоје две педагошке компоненте: механички елементи (брза повратна информација, циљеви, учешће и развојни изазов) и емоционални елементи (наративи и идентитети, сарадња и такмичење).
- ▶ *Компјутерско размишљање* (computational thinking) – развија способности за решавање проблема преко принципа компјутерских наука. Технике овог прилаза укључују приближна решења, паралелну обраду, проверу модела и претраживачке стратегије. Основни елементи овог прилаза су: логичко размишљање, декомпозиција, алгоритми, апстракција и шеме.

Во однос на онлајн алатке за реализацију наставе из изборних предмета могу да се користе:

Дефинисање проблема/потребе са којим се ученици срећу у свакодневном животу преко алатки које су доступне на Националној платформи или преко других дигиталних алатки (пр. анкета: преко алатки, као што су: [Google Forms](#), [SurveyMonkey](#), [Typeform](#), видео дискусија/ау-

дио дискусија), онлајн истражување и израда могућих решења, за које ќе учениците затим заступати/лобирати код представника школског руководства, локалне самоуправе и/или приватниот сектор преку слања дигиталне поште и/или организирања онлајн сусрета.

Организирање онлајн дебата/дискусија (преку Национална платформа или преку других алатки, као што су: Kialo, Zoom, Google Hangouts) на тему по избору ученика, на којој могу бити позвани и членови локалне заједнице (на пример: родители, приватни сектор, општина). Организирање онлајн квизова (преку Национална платформа или преку других алатки, као што су: Zoom и Google Hangouts) на тему по избору ученика.

Спровођење онлајн кампање (преку социјалних мрежа) и/или израде школског е-часописа (преку веб-странице школе и/или платформи као Medium) са содржајима који обрађују потребе ученика.

Такмичење у изradi онлајн производа (на пример: видео, е-часописа, брошура, инфографика, бојанки, постера итд. преку Национална платформа или преку других алатки и платформи, као што су: WeVideo, Canva и Piktochart) као потенцијалних решења за свакодневне проблеме/потребе ученика и/или подизање јавне свести о питањима у интересу ученика.

При реализацији наставе на даљину или при коришћењу Национална платформа за реализацију наставе, наставник користи е-содржаје. Са техничког аспекта е-содржаји могу да се состоје од следећих категорија елемената: презентација, интерактивна презентација, анимација, симулација, видеозапис, аудиозапис, дијаграм, мапа, текстови. Важно је да се нагласи да е-содржаји треба да допринесу активном ангажовању ученика у процесу учења. Настава из изборних предмета треба да се заснива на *активним методима и принципима* који омогућавају да ученици уче кроз искуство. При таквом учењу кључна је улога наставника/наставнице – од њега/ње зависи да ли ќе се изборни предмет свести на преношење готових знања и моралистичких порука о томе како би требало да се поступа у одређеним ситуацијама или ќе обухватити развијање компетенција које ќе им омогућити да доносе информисане одлуке и да поступају одговорно.

Наставни час из изборних предмета треба да буде испуњен динамиком. Комбиновањем разних облика и метода активног учења може да се избегне рутината, а тиме и досада на часовима.

Настава из изборних предмета у суштини подразумева *интерактивну наставу*, часове у којима сви ученици активно учествују у реализацији часа.

Часови из изборних предмета имају облик **радионице са јасном структуром**: уводном активношћу, главном активношћу, завршном активношћу, активност за евалуацију и рефлексiju, закључак са јасно дефинисаним циљевима часа и резултатима учења. У условима безбедне, подстрекачке и кооперативне атмосфере, ученици на радионици/часу имају могућност активно да се укључе у ток целог процеса пре-

ко: асоцијација, предлагања идеја, постављања питања, давања одговора, решавања проблема, односно преко цртања, моделирања, писања, покрета, драматизације, игара итд. у радионичком процесу сам избор активности омогућава меѓусобну комуникацију, сарадњу, заједничко истражување, допуњавање, чиме се стварају услови за равноправност у учествовању и одлучивању.

Ученици у традиционалној култури, посебно у образовању научени су да дају оне одговоре које наставници очекују и одобравају. Питања која почињу са *да ли* најчешће завршавају са да/не одговорима, подстичући управо жељене одговоре код ученика. Зато, када се са ученицима дискутује о теми, *веома* је важно да се постављају питања, као на пример: *што ти мислиш, зашто така мислиш, одакле знаш, где си научил, како, на који начин...* Постављање питања је моќно средство за подстицање или за обесхрабрување развоја критичког и креативног когнитивног стила ученика и наставника. И за наставнике и за ученике је важно да знају да квалитетно постављају разна питања. Ученицима познавање чињеница није од посебног значаја, уколико се оне не анализирају, синтетизирају или реконструирају у облику који ќе бити примењив. За нив е важно да могу да успоставе везе измеѓу нових и старих знања и да умеју да повезују садржаје са сопственим искуством. Ученици морају тачно да знају шта уче, зашто то уче, где и како ќе моќи да искористе то што уче током школовања и живота. Треба стално да се подстиче нив интерес за наставне садржаје, да се активира и да се побуѓује унутрашња мотивисаност која подстиче одреѓене менталне активности. Неки од начина на којима може да се подстиче је стварње нејасноће или сумње, давање примера који буде сумњу, преко стварања противречности, и *завивања* изненађења, *увођења* новина и промена у формулисању задатака, анализа ситуација из свакодневного живота. Проблемске ситуације не треба да буду удаљене од искуства ученика, вештачки, неактуелно, нејасно формулисани. Треба да се подупиру на свакодневно искуство ученика, нивовим интересима, нивовим хобијима, нивовим личним искуствима и да се повезују са другим предметима.

Учење преко пројеката је важан елемент у остваривању циљева изборних предмета, будући да омогућава стицање сложенијих компетенција преко коришћења разних ресурса и разних начина сакупљања, класификовања и презентовања података, тј. интеграцију знања и вештина из разних области, предмета. Преко пројеката ученици се омогућава самостално (радећи у паровима и групи – заједници за учење) да дођу до више сазнања о одређеној теми (на креативан начин), а притом су они централна личност у процесу учења. Знања стечена на овај начин дуж се памте.

Селекција тема или одређеног проблема на којима ќе ученици радити означува почеток заједничког дијалога у групи. Подразумева учешће што је могуће већег броја ученика при дефинисању теме/проблема и *веома* је важна за мотивацију ученика и за осећај „сопствености“ над пројектом.

Испраживање шеме/проблема почиње дискусијом и разменом знања, информација, ставова, дилема, питања које ученици имају у вези са темом. Основно питање које се дискутује је: *Зашто је ова тема/проблем важна/важан за нас?*, али, исто тако, је важно и питање: *Шта знам о теми?; Који су моји ставови, доживљаји...?* Потребно је да се да доволно времена и да се ученицима дозволи да размишљају (наставник да не даје „прави одговор“, већ ученицима да дозволи да осмишљавају, да стварају, да оцењују). У процесу учења, откривања, повезивања идеја често се јављају идеје које се чине глупим, неповезаним, контрадикторним, збуњујућим... Наставник треба да појасни да је то сасвим нормални ток и природни део процеса размишљања и то не треба да се исмејава. Сређивање података истраживања је неопходно за откривање личног значаја у процесу: *Шта смо научили, сазнали смо, видели смо, искусили смо, дали сте чули...?* Најпре се почиње обрадом података истраживања (бројање одговора из упитника, анализирање сличности и разлика, категоризација одговора, сређивање исказа из интервјуа, разгледање и сређивање документирних материјала, размена искустава, доживљаја, сазнања из истраживања и дискусија о њиховом значењу). Праве се сумирања нових знања и активно се реконструишу шеме за прихватање нових концепата. **З а п р а в о**, оно што је трајно остаће научено. Ученици својим речима редефинишу оно што су разумели и на тај начин формира се лични значајан контекст. При размени ученици разгледају разне шеме и проширују своју. Када ученици почну слободно да износе своје идеје појавиће се разноврсност, треба да се напусти уверење да увек постоји само једно тачно решење и да се потенцира да су важнији начин, поступак, процес доласка до решења, од самог одговора – производа / процеса. Веома је важно да се изрази поверење у способност сваког ученика да доноси критичке судове (када наставник изражава поштовање према идејама, мишљењу ученика, онда и они почињу да покажу веће поштовање према свом мишљењу), као и да се дискутује о самом процесу учења, ученици да разумеју садржај, али и сам процес учења.

Последња питања су: *Шта желиш да променимо?; Који је наш циљ?* Ова питања заправо су увод у наредну фазу. У овој фази највише се потенцира и долази до изражаја потреба за слободом и креативним изражавањем и стварањем. Кључно је да се ученицима креира простор у коме ће замишљати будућност, односно замишљати остваривање, идеалну ситуацију у односу на тему/проблем, формираће своју визију коришћењем боје, звука, музике, покрета, игре... Вештина решавања проблема поред критичког размишљања тражи и креативни елемент, размишљање које ће се „одлепити“ од проблема и које ће омогућити да се предвиде могућа решења.

Како да остваримо циљ?; Како да направимо жељену промену? Ово су питања на почетку фазе у којој треба да се предузму конкретни кораци ка остваривању промене. *Акција* може да подразумева уређивање учионице, дворишта, организовање такмичења, сусрета, израду информатора, летка, постера, стрипа, драматизације, предлога о процедура-

ма, отварање нових пројеката или кутака, и з во ђ е њ е обука вршњацима, помагање у заједници и разне друеи производе и активности које произилазе из тема и идеја ученика. Акције су најтежи део реализације ђачких пројеката. У акцијама често се долази у сукоб са ограничењима у околини, појављује се велики број баријера и ово може у великој мери да утиче на мотивацију ученика и њихових осећања и доживљаја. Најважније је да ученици науче путеве и процедуре којима могу да се уносе промене, затим слање порука или подизање одређених питања на ниво проблема. Отварање неких проблема, самим тим што се чуо њихов глас може да буде доволна акција и на тај начин је постигнута и промена претходног стања, пре почетка пројекта. Важно је да наставник помогне да се објасне кораци у остваривању неког циља/идеје, наставник треба стално да верује и да охрабрује ученике да је остваривање циљева могуће, добром организацијом, планирањем, доволном посвећеношћу, и да је за све то потребно време. Најважније је да се направе сви напори и да се искористе сви начини и процедуре да би се остварила жељена промена. На крају, исход акције је неизвестан и наставник треба да разговара са ученицима о разним исходима и њиховом значају.

Информисање заједнице школске и/или локалне омогућава ширење информација и транспарентни процес, могућност за укључивање других чланова и обезбеђивање шире подршке. Понекад информисање представља део акције или циља акције у пројекту, посебно када се ради о темама које су важне, а појављују се и обрађују се први пут преко пројекта и од стране ученика и у средини у којој информације слабо циркулишу и не стижу до свих чланова заједнице.

Рефлексија и оцењивање

Бројна истраживања су утврдила да рефлексија утиче на ефективност акција у заједницама. Потребна је рефлексија (усмена, писмена и дискусија пре и после искуства од учешћа у пројекту). Помоћу рефлексије ученици могу да стекну увид у то каква је повезаност школе са заједницом, као и да сместе сопствене акције у контекст личног раста и развоја као активног грађана. Конструктивистичке теорије учења сугеришу да је ученик активан чинилац у сопственом учењу, из чега произилази да акценат у оцењивању треба да се стави на формативно оцењивање (оцењивање које има за циљ да побољша учење). Формативно оцењивање врше наставници, а ученици треба да имају активну улогу у том процесу. Ученицима треба да буде јасно какве компетенције се очекују да развију, шта треба да знају, умеју и (могу) да раде. Наставници подстичу ученике да себи постављају краткорочније и дугорочније циљеве за сопствени развој и да им омогуће да учествују у процењивању сопственог рада и напретка у учењето и постизању циљева. У процесу учења наставници треба свим ученицима да дају повратне информације о томе како напредују и на основу тога сваки ученик одређује следаће активности учења.

Постигнућа из изборних предмета оцењују се и сумативно да би се знало шта је постигнуто на крају одређеног периода учења. Сумативно оцењивање се односи на систематско и периодично прикупљање информација с циљем да се процени у ком степену су постигнати резултати учења или су задовољени одређени стандарди за постизање. Због обезбеђивања велике веродостојности сумативних оцена, препоручује се и коришћење сазнања из формативног оцењивања (оцењивање најбољих радова/репрезентативни портфолио) при њиховом формирању.

Прилог 1

Упутство за приспособљавање наставних програма из изборних предмета Језик и култура заједница по разредима

III разред

Ове школске године први пут у трећем разреду уводе се изборни предмети Језик и култура Турака и Језик и култура Срба. Настава претходно није реализована, препорука је смањење броја часова у следећим програмским областима:

Језик и култура Турака

1. Програмска област: *Слушање*, један час у делу садржаја *Ушврћивање обрађеног шексиа*.
2. Програмска област: *Говорење*, један час у делу садржаја *Говорење без ѝријреме*.
3. Програмска област: *Говорење и чиишање*, један час у делу садржаја *Писани симболи*.
4. Програмска област: *Чиишање и ѝисање*, један час у делу садржаја *Технике ѝисања бројева од 1 до 10*.

Језик и култура Срба

1. Програмска област: *Слушање и љоворење*, један час у делу садржаја *Усмено изражавање, ѝреѝричавање сииуација из цршанољ филма*.
2. Програмска област: *Чиишање и ѝисање*, један час у делу садржаја *Разликовање именице као ѝроменљиве врсѝе речи*.
3. Програмска област: *Чиишање и ѝисање*, један час у делу садржаја *Писање чесѝиѝке*.
4. Програмска област: *Кулѝура Срба*, један час у делу садржаја *Позоришѝе – ѝриказивање луѝкарске ѝредсѝаве*.

Језик и култура Рома

1. Програмска област: *Слушање, љоворење, чиишање и ѝисање*, по један час у делу садржаја *Обраћање, Захваљивање, Извињавање и Чесѝишање*.

2. Програмска област: *Култура Рома*, један час у делу садржаја *Народне њесме, инструменти, ношње, кола и игре, Прича, Приповејка и Бајка*.

Језик и култура Бошњака

1. Програмска област: *Слушање, говорeње, читање и њисање*, један час у делу садржаја *Моје жеље и доживљаји*.
2. Програмска област: *Изражавање и сџварање*, два часа у делу садржаја *Преџисивање крајких џексџова и џреџричавање џексџа/садржаја из анимираних филмова*.
3. Програмска област: *Култура Бошњака*, један час у делу садржаја *Сџари знаџи Бошњака*.

Језик и култура Влаха

1. Програмска област: *Слушање, говорeње, читање и њисање*, по један час у делу садржаја *Обраћање, Захваљивање, Извињење и Чесџиџање*.
2. Програмска област: *Изражавање и сџварање*, два часа у делу садржаја *Преџисивање крајких џексџова и делова џексџова и оџисивање слика*.
3. Програмска област: *Култура Влаха*, смањење од једног часа.

IV разред

Наставни програми за IV разред из изборних предмета Језик и култура Турака и Језик и култура Срба неће се реализовати због тога што настава из ових предмета почиње од трећег разреда.

Језик и култура Рома:

1. Програмска област: *Слушање, говорeње, читање и њисање*, смањење три часа у делу садржаја *Слушање џексџова из читањке о доџађају, доџађај, месџо, Прича, Бајка и Приповејка*.
2. Програмска област: *Језик*, смањење једног часа у свакој теми из садржаја *Реченица – Врџе реченица: уџиџна, обавешџајна и узвична*.
3. Програмска област: *Изражавање и сџварање*, смањење на један час садржаја *Реџиџовање*.
4. Програмска област: *Култура Рома*, један час у делу садржаја *Сџари знаџи и џребивалиџа*.

Језик и култура Бошњака:

1. Програмска област: *Језик, џравоџис и џравоџовор*, два часа у делу садржаја *Грамаџика, Правоџис и џравоџовор*.
2. Програмска област: *Изражавање и сџварање*, три часа у делу садржаја *Усмено изражавање и Писмено изражавање*.
3. Програмска област: *Књижевност и култура Бошњака*, три часа у делу садржаја *Хронолошки ред доџађаја у џричи, бајџи, басни и Народни инструменти, ношње, кола и игре*.

Језик и култура Влаха:

1. Програмска област: *Слушање, зоворење, читање и писање*, три часа у делу садржаја *Ја и друѓи, Слободно време, Честитање разних повода*.
2. Програмска област: *Изражавање и стварање*, три часа у делу садржаја *Прејричавање крајних црти дијалога, ириче или друго крајкој текста, Описвање по дашим сликама, лицима и предметима*.
3. Програмска област: *Култура Влаха*, смањење од два часа у делу садржаја, односно комбиновање садржаја у мањи број часова

V разред

Језик и култура Рома

1. Програмска област: *Слушање, зоворење, читање и писање*, један час у делу сваког од садржаја *Народне пословице, Приче, Загонетке, Хумористичке ириче, Песма* и *Биографија*.
2. Програмска област: *Изражавање и стварање*, смањење од једног часа у наставним садржајима *Прејричавање текста* и *Прејричавање обрађеног текста са мењањем завршетка текста – иричање по дашом почету*, односно нихово комбиновање за мањи број часова.
3. Програмска област: *Култура Рома*, један час у делу садржаја *Народне песни, инструменти, ношње, кола и ире*.

Језик и култура Бошњака

1. Програмска област: *Језик, правопис и правоговор*, два часа у делу сваког од садржаја *Грамотика, правопис и правоговор*.
2. Програмска област: *Изражавање и стварање*, два часа у делу сваког од садржаја *Усмено изражавање* и један час у садржајима *Писмено изражавање*.
3. Програмска област: *Књижевност и култура Бошњака*, један час у делу садржаја *Проза* и два часа у делу *Култура Бошњака*.

Језик и култура Влаха

1. Програмска област: *Слушање, зоворење, читање и писање*, четири часа у делу сваког од садржаја *Актуелне теми о школи, породици и окружењу, Моја околина* и *Слободно време*.
2. Програмска област: *Изражавање и стварање*, један час у делу сваког од садржаја *Усмено изражавање* и један час у садржајима *Писмено изражавање*.
3. Програмска област: *Култура Влаха*, смањење од два часа у делу садржаја, односно комбиновање садржаја у мањи број часова.

VI разред

Што се тиче **VI разреда**, предлагаме да се настава смањи за 8 часова за изборне предмети Језик и култура Рома, Језик и култура Бошњака и Језик и култура Влаха на следећи начин:

1. У програмској области *Језик* – да се смање два часа у делу садржаја *Грамаџика*.
2. У програмској области *Изражавање и сџварање* – да се смањи један час у делу садржаја *Усмено изражавање* и један час у делу садржаја *Писмено изражавање*.
3. У програмској области *Кулџура заједница* – да се смањи за два часа садржај из дела *Књижњвносџ* и два часа из дела *Кулџура заједница*.

VII разред

Предлагаме да се настава смањи за 8 часова за изборне предмети Језик и култура Рома, Језик и култура Бошњака и Језик и култура Влаха на следећи начин:

1. У програмској области *Језик* – смањење за три часа, комбиновано са наставним јединицама са смањеним бројем од три часа у делу садржаја: *Морфолоџија*, *Фонетџика* и *Синџакса*.
2. У програмској области *Изражавање и сџварање* – смањење за два часа у делу садржаја *Усмено изражавање* и *Писмено изражавање*.
3. У програмској области *Кулџура заједница* – смањење за три часа у делу садржаја *Народна џоезија*, *обичаји*, *народна кола*, *инсџрументџи*, односно комбиновање наставних јединица за овај садржај смањењем предвиђеног броја наставних часова.

VIII разред

Предлагаме да се настава смањи за 8 часова за изборне предмети Језик и култура Рома, Језик и култура Бошњака и Језик и култура Влаха, на следећи начин:

1. У програмској области *Језик* – смањење за три часа у делу садржаја *Развој џисменосџи*, *Морфолоџија* и *Фонетџика*.
2. У програмској области *Изражавање и сџварање* – смањење за два часа у делу садржаја *Усмено изражавање* и *Писмено изражавање*.
3. У програмској области *Кулџура заједница* – смањење за три часа комбиновањем наставних јединица према датим наставним садржајима.

IX разред

Предлажемо да се настава смањи за 8 часова за изборне предмети Језик и култура Рома, Језик и култура Бошњака и Језик и култура Влаха на следећи начин:

1. У програмској области *Језик* – смањење за три часа у делу садржаја *Морфологија, Синтакса, Речник и стил*.
2. У програмској области *Изражавање и стварање* – смањење за два часа у делу садржаја *Усмено изражавање и Писмено изражавање*.
3. У програмској области *Култура заједница* – смањење за три часа, један час у садржају *Књижевност* и два часа у садржају *Култура заједница*.

